

(ISSN: 2602-4047)

Tural, A., Saraç, İ., Atay, T. & Üstünel, S. (2024). Evaluating Conscious Consumer Behaviors Among Fourth Grade Students: A Sustainability Perspective, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 9(25), 1-28.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.1818>

Article Type (Makale Türü): Research Article

EVALUATING CONSCIOUS CONSUMER BEHAVIORS AMONG FOURTH GRADE STUDENTS: A SUSTAINABILITY PERSPECTIVE

Ayşegül TURAL

Assoc. Prof., Bartın University, Bartın, Turkey, atural@bartin.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2009-7543

İremnur SARAÇ

Bachelor's Degree, Bartın University, Bartın, Turkey, iremssaraaac@gmail.com
ORCID: 0009-0006-9954-9352

Tuğçe ATAY

Master Student, Bartın University, Bartın, Turkey, atayytugce@gmail.com
ORCID: 0009-0004-1278-5535

Sevgi ÜSTÜNEL

Bachelor's Degree, Bartın University, Bartın, Turkey, sevgiustunel5@gmail.com
ORCID: 0009-0008-6796-6009

Received: 20.12.2023

Accepted: 12.02.2024

Published: 04.03.2024

ABSTRACT

Social studies course is one of the basic courses that carefully focuses on effective and active citizenship. In this context, it stands out with the values and elements it emphasizes on the social structure established based on conscious citizenship, blended with a sustainable and qualified education process. In recent years, the concepts of sustainability and sustainable development have also attracted attention in developmental discussions on the concept of citizenship. In a sustainable social structure, it is emphasized that individuals acquire conscious consumerism qualities as active citizens. In teaching of concepts sustainability and conscious consumption' through practical studies in social studies courses in terms of the relevant field literature can encourage. This study aims to reveal the conscious consumer behaviors of 4th grade students in the context of social studies course within the scope of sustainability. Quantitative research methods were used in the research application process, and the study was based on a pre-test-post-test experimental design without a control group. All data collected during the application process were analyzed and reported, analyzed through the statistical analysis program. In the light of the analysis of the data, it is understood that at the end of the implementation process of the study, 4th grade students' conscious consumer behavior improved positively at the point of sustainability within the scope of the course. Based on the experimental application process for the development of conscious consumer behaviors, it is remarkable that the social studies course is an individual and socially encouraging course that supports the process. Based on the study's results, like this study process it is thought that using alternative teaching studies such as practical works in the social studies course teaching process of conscious consumption behaviors' can augment and improve the students' interest in the social studies course. In this respect, it is recommended to increase the activities based on qualitative and mixed methods related to the subject within the scope of the course and to support conscious consumer behaviors in individual and social terms.

Keywords: Conscious consumption, education, responsibility, social studies, sustainability.

INTRODUCTION

As one of the prominent basic courses social studies is aimed at gaining knowledge and skills related to social, social and economic roles. In this respect, the harmonious form of the social studies course comes to the fore in terms of preparing individuals for life (Deveci & Selanik Ay, 2014, p.98). Within the social studies course scope, the transfer of all kinds of knowledge and skills that individuals may need to take part in life as a harmonious and effective citizen is emphasized. In recent years, in this context, the concept of sustainable conscious consumerism has been emphasized within the scope of raising awareness and raising awareness about consumption habits that stand out within the framework of active citizenship elements in the social studies course (Ersoy & Papatğa, 2015, p.62; Dere & Aktaşlı, 2019, p.285). In this context, sustainability as a prominent concept with its emphasis on sustainable development today (Pauw et al., 2015, p.15694; Månsson, 2019, p.394; Gulati, 2022, p.375) focuses on the dynamism and widespread impact of the process within the scope of conscious consumerism, which stands out in consumption culture, while it predicts the continuity of conscious consumer behaviors in individuals for sustainable development (Berglund, 2014, p.9; Neha & Aravendan, 2023, p.157; Tripathi et al., 2023, p.416). In order to ensure sustainable development, it is considered necessary to draw attention to sustainability and to raise individuals with conscious consumer behaviors for sustainable societies (Auger et al., 2010, p.136; Uyanık, 2020, p.1074; Özel et al., 2021, p.359). The protection of consumer rights in a sustainable way with the understanding of learning to learn within the framework of qualified education (Kaynak & Akan, 2011, p.42) and the teaching of being a conscious consumer are also included in the process as one of the prominent requirements of the recent period (Ersoy & Sariabduhlođlu, 2010, p.67; Savelyeva & Douglas, 2017, p.220).

Therefore, consumer behaviors are also changing day by day with a sustainable understanding following the requirements of the age (Bemporad & Baranowski, 2007, p.1), and conscious consumer behaviors are emphasized in leaving a sustainable world for future generations (Kılıç et al., 2019, p.468; Dimitrova et al., 2022, p.3; Söylemez, 2023, p.16). In this context, within the framework of sustainable conscious consumerism, a process in which individuals are at the forefront of their economic competence and competence in the social conditions they are in and develop themselves on conscious consumption habits is forgiven (Carr et al., 2012, p.224). At this point, placing conscious consumer behaviors in the context of social, social, environmental, economic and moral aspects in terms of sustainability (Çakır, Çakır & Usta, 2010, p.89; Kır & Polat, 2020, p.470; Cici Karaboğa, 2022, p.416; Chatzargyros, 2023, p.11) has recently been emphasized in educational environments. In the process from primary school to adulthood, it is emphasized to develop behavior in the context of conscious consumerism by having the awareness and awareness of being a conscious consumer in terms of citizenship competencies (Yaman & Coşkun, 2019, p.38). In this direction, primary school rankings draw attention in terms of developing conscious consumer behaviors (Malbeleği & Sağlam, 2013, p.254). It is thought that the conscious consumer behaviors that individuals will gain in this process will contribute to both their individual development and the increase in the life quality in terms of the development of their economic competencies in the future (Christie & Venter De Villiers, 2023, p.422). In this context, within the framework of

the social studies course conducted to enable primary school students to acquire conscious consumer behaviors, conscious consumer behaviors are emphasized with the aim of contributing to individual and social development, and effective and active citizenship principles are supported (Dere & Aktaşlı, 2019, p.285).

Conscious consumer behaviors gained in the process include content that will benefit many areas from consumption habits to economic rights and responsibilities when they are included in life with different roles. Accordingly, it is noteworthy that individuals can develop conscious consumer behaviors and exhibit this process as behavior in their lives (Çelebi, 2022, p.56). Conscious consumer behaviors stand out in all areas of life, starting with the education process in primary school ages and until the adulthood stage when they are included in life with different roles (Bayazıt Hayta, 2009, p.144; Buğday & Babaoğul, 2016, p.190). Within the scope of conscious consumerism, citizenship is emphasized with high consumption habits, shopping tendencies, and awareness (Pakmak & Koçoğlu, 2019, p.40), and awareness of economic rights and responsibilities (Şüküroğlu, 2018, p.453). Social studies course also focuses on providing individuals with conscious consumer behaviors within the framework of the concept of responsibility with many aspects, especially in the field of 'production, distribution and consumption' learning (Alimcan, 2018, p.40; Aykırı, 2018, p.830; Baş & Duran, 2022, p.34). As a matter of fact, in the context of sustainability, it is considered necessary to support conscious consumer behaviors for responsible development sensitive to environmental and social processes (Akdoğan & Durmaz, 2021, p.785; Bartoloni et al., 2022, p.308; Vergura et al., 2023, p.254). Contributing to sustainable development in terms of catching up with the age, exhibiting responsible and sensitive behaviors to environmental and social processes are always considered up-to-date and important within the scope of social studies course.

Aim of Research

In this respect, within the sustainability framework, the creation of individuals and societies with conscious consumer behaviors comes to the fore. It is considered necessary to gain and exhibit conscious consumer behaviors as an effective citizenship indicator in strengthening the bond between the individual and society. Regarding this requirement, in the study process, it is aimed to contribute to the literature in terms of revealing the conscious consumer behaviors of individuals within the scope of the social studies course. The study aims to address the status of 4th grade students exhibiting conscious consumer behaviors within the scope of sustainability. Based on the purpose of the research,

- How are the 4th grade students in the social studies course exhibiting conscious consumer behaviors in the study? and seeks the answer to this question.

METHOD

Regarding the study, information about the 'research model', 'study group', 'data collection tools and analysis' are given in this section.

Research Model

This research was actualised using a quantitative research method, to reveal the conscious consumer behavior of 4th-grade students. In this process, was used a pre-test / post-test experimental design without a control group, In quantitative research, numerical data are used to reach generalizable information from an objective point of view (Sukamolson, 2007, p.2), and the measurement stage stands out in the process (Holton III & Burnett, 2005, p.30; Kuş, 2012, p.105; Watson, 2015, p.10). It is known that the experimental design is preferred when the researcher wants to reach definite results on a certain subject and establishes a cause and effect relationship in the process (Büyükoztürk et al., 2022, p.18). At the beginning of the implementation process of the study, all necessary permissions were obtained from the relevant institutions following the procedure. Following the process, before the experimental application, the necessary permissions were obtained from the school management where the application will be made, from the students and student parents in the class who will voluntarily participate in the application, and after the administration, parent and student participation consent forms were filled. While the fact that students were 4th grade students in primary school was considered a participation criterion in participating in the study, selecting an easily accessible sample was preferred in terms of effective participation in the process and accessibility. Studies based on easily accessible sampling have the advantage that researchers can easily reach all participants during the application to be carried out and gain the convenience of communicating about the study (Küçük, 2016, p.98).

Study Group

In this study, which aims to reveal the conscious consumer behaviors of 4th grade students in the social studies course within the scope of sustainability, the study group of the research is studying in a primary school in the city center of Bartın, and 30 primary school 4th grade students who voluntarily participate in the process. The study was carried out with an experimental application lasting 5 weeks of the 2022 - 2023 academic year. Findings regarding the personal information of the participating students are given in Table 1.

Table 1. Distribution of Participants According to Personal Information

Gender	n	%
Female	14	47
Male	16	53
Total	30	100

When Table 1 is examined, it is understood that 14 (47%) of the students participating in the research process are female and 16 (53%) are male, a total of 30 people.

Although there were 35 people in the class participating in the study, 5 students were not included in the calculation in the measurement of the experimental application at the end of the process due to the lack of post-test measurements because 1 of them did not give parental consent, 1 of them was a newly registered

student in the earthquake, and the other 3 people were absent. In this respect, the data of 30 students who fully participated in the pre-test / post-test scoring were taken as a basis in the process. However, although they were not involved in the analysis process, all students were encouraged to participate in the activities as long as they participated in the lesson.

Data Collection Tools

In the study, the Conscious Consumerism Level Scale (CCLS) prepared by Sağlam (2010) was used in the pre-test and post-test application process to measure the process. The scale consists of 3 factors and 19 items. A minimum of 19, maximum of 76 points can be obtained from the 4-point Likert-type scale, which is shaped as 'Never, Occasionally, Mostly, Always'. Likert-type scaling is a type that is frequently used in areas specific to social sciences and enables the evaluation of various situations such as emotions, thoughts, basic judgments, etc. in the process in order of importance (Küçük, 2016, p.80). The scale is 'Consumer Responsibility Awareness (1-8. Question), 'Quality Awareness (questions 9-13)' and 'Budget-Price Awareness (questions 14-19)'. Cronbach's internal consistency coefficient was calculated and was found to be .65 for pre-test scores and .67 for post-test scores.

Data Collection and Analysis

At this stage, an experimental application was carried out to measure the conscious consumer behavior of the participating students and the development of the participants in the process was examined. The experimental application phase of the study was completed in a period of 5 weeks (9 hours). During the experimental application phase, the Conscious Consumerism Level Scale (IAS) prepared by Sağlam (2010) was applied as a pre-test/post-test at the beginning and end of the process within the framework of the quantitative research process.

In the first week of the application (1 hour), an introductory activity was held, and the pre-test application was carried out by voluntarily talking to the participants about the work plan for the process.

In the second week (2 hours), the presentation prepared by the researchers was transferred to the students interactively. The process progressed mutually in the form of questions and answers. After the presentation, a 'text completion activity' was carried out in order to ensure the permanence of the transferred information and to measure the level of comprehension. The story 'A conscious consumer' was created, and the students were asked to complete it appropriately. All the texts created due to the activity were read during the course and feedback was given to the participants about the eastern and false statements about being a conscious consumer.

In the 3rd week of the experimental application (2 hours), based on the previous information, the students were asked, 'What comes to your mind when you say conscious consumer?' and they were asked to design a

poster on the subject. The main purpose of this activity is to increase the permanence of knowledge by activating the creativity of individuals. At the same time, it is emphasized to increase the perception level of the individual by using more than one sense. As a result of this study, it is aimed to contribute to 'conscious consumerism' and 'responsibility awareness'.

In the 4th week of the application (2 hours), within the scope of the 'educational game' activity, the whiteboard in the classroom was divided into two parts and a green and red cardboard was attached to it. Green cardboard represents 'conscious consumerism behaviors' and red cardboard represents 'behaviors that are contrary to conscious consumerism'. This situation was written on the cards and expressed to the students. Then, the cartons were cut into squares and questions were written on them. Cardboards were displayed on the teacher's desk in the classroom. The activity started with the students getting up one by one, selecting a paper they wanted from the table, and reading it aloud to the class. Then, the behavior on the read paper is glued to the relevant section according to whether it is conscious consumer behavior or not. This process continued throughout the course. During the course, all students solved an equal number of questions. Within the scope of learning by having fun, which is one of the main goals, as well as the purpose of reinforcing the subject and ensuring permanence, the application of the learned knowledge in their individual lives was encouraged. After the completion of the activity, the posters prepared by the participating students and the products related to the educational game activity were exhibited by the project implementers using a suitable board of the school under the name of 'Social Studies Corridor'. The purpose of the exhibition of the studies is to enable the participants to see and interpret the products they have made and to ensure that students from all levels in the school benefit from this project and receive information.

In the 5th week (2 hours), the 'station technique' method was used. Based on this technique, the class was divided into three groups. Using the concept of conscious consumer, activities and practices of 'writing poetry' were carried out for the 1st group, 'painting' for the 2nd group, and 'writing stories' for the 3rd group. After a certain period of time, the groups changed places with each other and contributed to each activity. In addition to developing informed consumer perceptions, this practice has also benefited the use of the cooperative learning model. Participants were enabled to exchange information by interacting, and learning was tried to be more effective. Then, a general summary of the application process was made, and the final stage of the experimental application process was started. The post-test application was made with the measurement tool used in the process. Afterwards, all participants and those who supported the process were thanked and the implementation process was closed. During the application process, all the data collected from the participants during the experimental application stages were analyzed and reported with the statistical analysis program.

In order to understand the normal distribution of the collected data, normality test was performed. After it was seen that the data showed a normal distribution, whether there was a difference between the pre-test and post-test scores was examined with the t-test for dependent groups. The descriptive findings of the Conscious Consumerism Level Scale (CCLS) scale and its sub-dimensions are given in Table 2.

Table 2. Information Descriptive of Conscious Consumerism Level Scale (Ias) Scale and Sub-Dimensions

	Subscales	n	min	max	mean	ss	Cronbach Alfa	distortion	Kurtosis	Normalcy	
										SW	P
Pre-test	Consumer Liability	30	10	29	22,23	4,19	.65	-0.72	1.05	0.95	0.190
	Quality awareness	30	9	20	15,03	2.69		-0.66	-0,24	0.92	0,035
	Budget-Price Awareness	30	15	23	19:37	2,06		-0,33	-0,74	0.95	0.217
	Total Score	30	37	68	56-63	6.75		-0,59	1,10	0,96	0.384
Post-test	Consumer Liability	30	15	32	24.20	3,87	.67	-0,24	0.26	0.95	0,165
	Quality awareness	30	11	20	16.50	2.68		-0,50	-0.58	0.92	0.020
	Budget-Price Awareness	30	14	24	19,33	2,43		-0,17	-0.22	0.97	0.407
	Total Score	30	42	73	60,03	6.93		-0,48	0,71	0.95	0,186

According to Table 2, the mean score of the Conscious Consumerism Level Scale (CCLS) (ranging from 19 to 76 points) was 56.63±6.75 in the pre-test, while it was 60.03±6.93 in the post-test. Cronbach's internal consistency coefficient was calculated and was found to be .65 for pre-test scores and .67 for post-test scores.

When the descriptive statistics in Table 2 were examined, it was observed that all scores were normally distributed at the level of $\alpha=0.01$. Therefore, whether there was a difference between the pre-test and post-test scores was examined with the t-test for dependent groups.

Compliance with Ethical Rules and Obtaining the Necessary Permissions

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. The responsibility belongs to the author for any violations that may arise regarding the article. Ethics committee approval of the article was obtained by Bartın University/Social and Humanities Ethics Committee with the decision dated 25.11.2022 and numbered 28.

FINDINGS

In this part of the research, the findings obtained from the data obtained within the scope of the purpose of the study and the comments are included.

Findings on conscious consumer level

The findings regarding the conscious consumer behavior of social studies 4th grade students are given in Table 3.

Table 3. Dependent Group t-test Results Regarding the Pre-Test and Post-Test Scores of the Students' Conscious Consumerism Level Scale and Scale Sub-Dimensions

	Sub-Dimensions	n	Mean±SD	Cronbach Alfa	Correlation	t / p
Pre Test Post Test	Consumer Liability	30	22.23±4.19		0.572***	-2.875/0.007
	Consumer Liability		24.20±3.87			
Pre Test Post Test	Quality awareness	30	15.03±2.69		0.06	-2.175/0.038
	Quality awareness		16.50±2.68			
Pre Test Post Test	Budget-Price Awareness	30	19.37±2.06		0.368*	0.072/0.943
	Budget-Price Awareness		19.33±2.43			
Pre Test Post Test	Conscious Consumerism Level Scale Total Score	30	56.63±6.75	.65	0.509**	-2.747/0.010
	Conscious Consumerism Level Scale Total Score		60.03±6.93			

t: Dependent sample t test*:p<0.05

Cronbach's internal consistency coefficient was calculated and was found to be .65 for pre-test scores and .67 for post-test scores.

Accordingly, while the relationship between pre-test scores related to the quality awareness sub-dimension was not statistically significant (r=0.06; p>0.05), the relationship between consumer responsibility sub-dimension (r=0.572; p<0.001), budget-price awareness sub-dimension (r=0.368; p<0.05) and conscious consumerism level total (r=0.509; p<0.01) pre-test/post-test scores was statistically significant.

When the difference between the pre-test/post-test scores is examined, there is a statistically significant difference between the consumer responsibility sub-dimension (t = -2.875; p<0.01), quality awareness sub-dimension (t = -2.175; p< 0.05) and conscious consumerism level total (t = -2.747; p<0.01) pre-test and post-test scores, while there is no statistically significant difference between the budget-price awareness sub-dimension pre-test and post-test scores (t=0.072; p>0.05).

Based on these findings, it is seen that the experimental study conducted on the conscious consumerism level of primary school students and the activities within this scope positively affect the conscious consumerism levels of students. In this context, it can be said that the conscious consumer behavior of social studies 4th grade students has improved positively with the experimental application and a series of activities carried out throughout the process.

CONCLUSION and DISCUSSION

According to the results of this research examining the conscious consumer students' behaviors within the framework of social studies course within the scope of sustainability;

First of all, the scale and its sub-dimensions were examined in a relational context, and the relationship between the consumer responsibility and budget-price awareness dimensions and the pretest and posttest scores of the conscious consumerism level scale was found to be statistically significant. In addition, it is understood that there is no relationship between pre-test/post-test scoring in the quality awareness dimension.

In another stage, the difference between the pre-test and post-test scores of the scale and its sub-dimensions was discussed. Accordingly, a significant difference was found between the consumer responsibility and quality awareness sub-dimensions and the overall total pre-test and post-test scores of the conscious consumerism level scale. In the budget-price awareness sub-dimension, it is seen that there is no statistically significant difference between the pre-test/post-test scores. In this context, it is understood that the experimental application process consisting of a series of activities carried out for the conscious consumer behaviors of social studies 4th grade students contributes positively to the conscious consumer behaviors of the students.

As a result, as one of the prominent concepts within the quality education framework today, it is important to exhibit conscious consumer behaviors in terms of sustainability and make these behaviors a part of life. In this direction, with its role of preparing individuals for life, developing conscious consumer behaviors within the scope of social studies course and encouraging activities and a patterned application process are considered significant in terms of revealing the development of students within the scope of sustainable education.

The positive results of the thematic study on the conscious consumerism awareness of primary school students support the results of this research (Ersoy & Papatğa, 2015). The study, which focuses on conscious consumption and conscious consumer behaviors within the scope of sustainability, is seen in line with the study with its results on shopping habits, conscious consumerism and budget-price awareness in the context of sustainable consciousness (Tripathi et al., 2023). In the 4th and 5th grade textbooks, Dere & Aktaşlı' (2019) qualitative study on the concept of conscious consumerism shows that there is intense content to gain conscious consumer behaviors at the 4th grade level, and in the 5th grade, attention is paid to encouraging the continuation of responsible and conscious consumer behaviors in the context of the spiral principle. In this respect, the research is thought to contribute to the results of the study in terms of focusing on conscious consumer behaviors of students within the scope of the 4th grade social studies course. The study, which focuses on the effect of environmental attitudes and factors on conscious consumerism, is also thought to reveal the importance of the acquisition of conscious consumer behaviors emphasized in the research (Çelebi, 2022). Buğday & Babaoğul (2016) and Malbeleği & Sağlam (2013), whose studies draw the boundaries of conscious consumption culture and behaviors in the creation of a conscious and responsible society, are in line

with this study' results, in which they discuss the views of primary school students on conscious consumer behaviors. Again, the study, which emphasizes sustainable education within the framework of qualified education and the gain of consciousness and awareness in individuals, also includes elements that support the research results (Savelyeva & Douglas, 2017). Şüküroğlu (2018), who addresses the concept of consumer citizenship in the context of sustainability, stands out in the process by drawing attention to responsibility; Dimitrova et al. (2022) draw attention to the factors affecting sustainable consumer behavior. The study, which draws attention to the importance of the family in the development of conscious consumer behavior of 4th grade students within the scope of social studies course, contributes to the research by containing positive results about the process (Dündar, 2017). Uyanık (2020), on the other hand, stands out in the process with his study emphasizing the effects of socioeconomic development on conscious consumer behaviors of primary school students. In addition, studies in the field literature focusing on the development of conscious consumer behaviors within the scope of sustainability (Berglund, 2014; Alimcan, 2018; Çelebi & Bayrakdaroğlu, 2018; Pakmak & Koçoğlu, 2019; Kır & Polat, 2020; Akdoğan & Durmaz, 2021; Bartoloni et al., 2022; Baş & Duran, 2022; Cici Karaboğa, 2022; Beyaz, 2023; Christie & Venter De Villiers, 2023; Neha & Aravendan, 2023; Söylemez, 2023; Vergura et al., 2023; Viet, 2023) reflect positively on the research process in the context of their results. In addition, studies that draw attention to the importance of the education process on conscious consumer behaviors and emphasize that conscious consumer behaviors develop as the level of education increases are also important for this research (Sarumathi, 2014; Şengün & Cömert, 2020; Yerlikaya et al., 2022).

SUGGESTIONS

Based on the results of the study;

- This research is limited to the experimental design of the quantitative research process. Preparation of qualitative and mixed design researches in order to reveal the depth of conscious consumer behaviors in terms of the development of the subject in different studies.
- Supporting the acquisition and contribution to the development of conscious consumer behaviors in terms of qualified and sustainable education in social studies course,
- In different education and discussion forums where field-specific discussions are held, it is recommended to discuss the contribution of social studies course in preparation for individual and social life through the acquisition of conscious consumer behaviors in order to contribute to the social studies education field in terms of the spread of sustainable education.

ETHICAL TEXT

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. The responsibility belongs to the author for any violations that may arise regarding the article. Ethics committee approval of the article was obtained by Bartın University/Social and Humanities Ethics Committee with the decision dated 25.11.2022 and numbered 28.

Contribution Rate: 1st author's contribution rate to the article is 40%, 2nd author's contribution rate to the article is 20%, 3rd author's contribution rate to the article is 20%, 4th author's contribution rate to the article is 20%.

Statement of Thanks

TÜBİTAK 2209-A University Students Research Projects Support Program (2022-1. Period) within the framework of 'Social Studies 4. The support was benefited from in the project titled "Condition of Exhibiting Conscious Consumer Behaviors within the Scope of Sustainability of Classroom Students".

REFERENCES

- Akdoğan, L. & Durmaz, Y. (2021). Kişilik özelliklerinin bilinçli tüketim davranışı üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2) , 782-814. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.809440>
- Alimcan, D. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Amasya ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi.
- Auger, P., Devinney, T. M. & Louviere, J. J. (2010). *Global segments of socially conscious consumers: do they exist?* In *Global Challenges in Responsible Business*. Edited by N. C. Smith., C. B. Bhattacharya, D. Vogel and D. I. Levine. Cambridge University Press. 135-160.
- Aykırı, K. (2018). Tükendiler: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tüketici hakları konusunda topluma hizmet uygulaması deneyimleri. 1. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (Asead)*, 3(12), 829-838.
- Bartoloni, S., letto, B. & Pascucci, F. (2022), Do connoisseur consumers care about sustainability? Exploring coffee consumption practices through netnography. *British Food Journal*, 124(13), 305-321. <https://doi.org/10.1108/BFJ-07-2021-0814>
- Baş, K. & Duran, V. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "bilinçli tüketici" kavramına yönelik görüşleri*. Eğitimde araştırma ve değerlendirmeler içinde. Editör: D. B. Çevik Kılıç, K. Baş. & M. Ş. Akgül. Gece Kitaplığı.
- Bayazit Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir tüketim davranışının kazanılmasında tüketici eğitiminin rolü. *Ahi Evran Üniv. Kırsehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(3), 143-151.
- Bemporad, R. & Baranowski, M. (2007). *Conscious consumers are changing the rules of marketing. are you ready? highlights from the BbmG Conscious Consumer Report*. BBMG Conscious Consumer Report, www.bbmG.com.
- Berglund, T. (2014). *Student 'sustainability consciousness' and decision-making on sustainability dilemmas - Investigating effects of implementing education for sustainable development in Swedish upper secondary schools*. Licentiate Thesis. Karlstad University.
- Beyaz, R. (2023). Duygusal zekânın bilinçli tüketim davranışı üzerindeki etkisinde yaşam doyumunun aracılık rolünün incelenmesi, *bmij* 11(1), 357-374, <https://doi.org/10.15295/bmij.v11i1.2203>

- Buğday, E. B. & Babaoğul, M. (2016). Bilinçli tüketim kavramının boyutları: bilinçli tüketim davranışının yeniden tanımlanması. *Sosyoekonomi*, 24(30), 187-206. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.012>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (32. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carr, D. J., Gotlieb, M. R., Lee, N. J. & Shah, D. V. (2012). Examining overconsumption, competitive consumption, and conscious consumption from 1994 to 2004: Disentangling cohort and period effects. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 220-233. <https://doi.org/10.1177/0002716212449452>.
- Chatzargyros, V. C. (2023). *Environmental sustainability and consumer behavior in plastic bag usage*. Master Thesis. International Hellenic University.
- Christie, L. & Venter De Villiers, M. (2023). The role of social marketing in promoting quality of life through the lens of sustainable consumption. *Journal of Social Marketing*, 13(3), 419-433. <https://doi.org/10.1108/JSOCM-04-2022-0089>
- Cici Karaboğa, E. N. (2022). Bilinçli tüketici kavramına ilişkin algıların değerlendirilmesi: Bir metafor analizi çalışması. *bmij*, 10(1), 412-428. <https://doi.org/10.15295/bmij.v10i1.2024>
- Çakır, M., Çakır, F. & Usta, G. (2010). Üniversite öğrencilerinin tüketim tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 87-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oybd/issue/16336/171031>
- Çelebi, F. (2022). 8. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeyleri ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(1), 50-76.
- Çelebi, Ş. O. & Bayrakdaroğlu, F. (2018). Y kuşağı tüketicilerinin bilinçli tüketim davranışları üzerine bir araştırma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 111-124. <https://doi.org/10.31006/gipad.415372>
- Dere, İ. & Aktaşlı, İ. (2019). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bilinçli tüketicilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 283-302. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61823/925033>
- Deveci, H. & Selanik Ay, T. (2014). Vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(Özel Sayı), 97 - 109.
- Dimitrova, T., Ilieva, I & Angelova, M. (2022). Exploring factors affecting sustainable consumption behaviour. *Administrative Sciences* 12(155). 1-22. <https://doi.org/10.3390/admsci12040155>
- Dündar, Ş. (2017). Bilinçli tüketicilik ile ilgili anne-baba rol model davranışlarının, anne-baba iletişiminin ve sosyal bilgiler dersinin çocukların bilinçli tüketiciler olarak sosyalleşmelerindeki etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 726-743. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.316607>
- Ersoy, A. & Papatğa, E. (2015). İlkokul öğrencilerinin hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığının geliştirilmesi. *Eğitimde Politika Analizi*, 4(1), 61-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/epa/issue/48313/611640>

- Ersoy, A. & Sariabdullohoğlu, A. (2010). Erken dönemde tüketici bilincinin geliştirilmesi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 45(1), 65 - 76.
- Gulati, S. (2022), Social and sustainable: exploring social media use for promoting sustainable behaviour and demand amongst Indian tourists. *International Hospitality Review*, 36(2), 373-393. <https://doi.org/10.1108/IHR-12-2020-0072>
- Holton III, E. F. & Burnett, M. F. (2005). *The basics of quantitative research*. Research in organizations foundations and methods of inquiry içinde. Editör R. A. Swanson, E. F. Holton III. Berrett-Koehler Publishers.
- Kaynak, S. & Akan, Y. (2011). Tüketicinin korunmasında tüketici bilinç düzeyinin önemi: Hane halkları üzerine bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1):41- 61.
- Kılıç, C., Aydın Boylu, A. & Günay, G. (2019). Bilinçli tüketim davranışlarını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin incelenmesi: üniversite öğrencileri üzerine bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 63, 465-479. <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Atauniefd/issue/50981/646964>
- Kır, S. & Polat, E. (2020). Spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketicilik düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 468-485. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.800670>
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nicel Araştırma Yöntemleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?* (4. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Küçük, O. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 1. Baskı [Scientific research methods]. Ekin Yayınevi.
- Malbeleş, F. & Sağlam, H. İ. (2013). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketiciliğe ilişkin görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 32(1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/20246/214797>
- Månsson, S. (2019). Reviewing the Role of Sustainability Professionals in Construction. Lill, I. and Witt, E. (Ed.) *10th Nordic Conference on Construction Economics and Organization (Emerald Reach Proceedings Series, Vol. 2)*, Emerald Publishing Limited, 393-399. <https://doi.org/10.1108/S2516-285320190000002021>
- Neha, P. & Aravendan, M. (2023). Conscious consumption of bamboo lifestyle products-sustainability perspectives. *European Journal of Business and Management Research*, 8(3), 156-167. <https://doi.org/10.24018/ejbmr.2023.8.3.1979>
- Özel, N. G., İnal, M. & Nart, S. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin sosyal sorumlu tüketim davranışlarına etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 357-373. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1040426>
- Pakmak, A. S. & Koçoğlu, D. (2019). Tüketici hakları farkındalığı ve tüketici bilinç düzeyi: Denizli örneği. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 6(1), 37-58. <https://doi.org/10.34232/pjess.588008>
- Pauw, J. B-d., Gericke, N., Olsson, D. & Berglund, T. (2015). The effectiveness of education for sustainable development. *Sustainability*. 7(11), 15693-15717. <https://doi.org/10.3390/su71115693>
-

- Sağlam, H. İ. (2010). Bilinçli tüketicilik düzeyi ölçeği çalışması. *International Journal of Human Sciences*. 7(1).
<http://www.insanbilimleri.com/en>
- Sarumathi, S. (2014). Green purchase behavior—a conceptual framework of socially conscious consumer behavior. *Global Journal of Finance and Management*, 6(8), 777-782.
- Savelyeva, T. & Douglas, W. (2017). Global consciousness and pillars of sustainable development: A study on self-perceptions of the first-year university students. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 18(2), 218-241. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-04-2016-0063>
- Söylemez, S. (2023). *Bilinçli tüketim, işbirlikçi tüketim ve gönüllü sadelik: sürdürülebilir tüketim ve bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Sukamolson, S. (2007). Fundamentals of quantitative research. *Language Institute Chulalongkorn University*, 1(3), 1-20.
- Şengün, H. İ & Cömert, Y. (2020). Bilinçli tüketim alışkanlıklarına yönelik bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 9(2), 396-410.
- Şüküroğlu, V. K. (2018). Sürdürülebilirlik bağlamında tüketici vatandaş sorumluluğu, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 65(1), 451-470. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7424>
- Tripathi, P., Alavi, S. & Kapoor, S. (2023). Factors affecting pre-purchase psychological behavior of sustainability conscious consumers. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(5s), 415–430. <https://jrtd.com/index.php/journal/article/view/574>
- Uyanık, C. (2020). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketicilik durumlarının incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1073-1090. <https://doi.org/10.18506/anemon.638457>
- Vergura, D. T., Zerbini, C., Luceri, B. & Palladino, R. (2023), Investigating sustainable consumption behaviors: a bibliometric analysis, *British Food Journal*. 125(13), 253-276. <https://doi.org/10.1108/BFJ-06-2022-0491>
- Viet, N.Q., de Leeuw, S. & van Herpen, E. (2023). The impact of social vs environmental sustainability information disclosure on consumer choice of delivery time with varying sustainability concerns. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 53(11). 26-52. <https://doi.org/10.1108/IJPDLM-09-2021-0392>
- Watson, R. (2015). Quantitative research. *Nursing Standard, official newspaper of the Royal College of Nursing*, 29(31), <https://doi.org/10.7748/ns.29.31.44.e8681>
- Yaman F. & Coşkun, M. (2019). *Tüketici bilinci kavramının cinsiyete göre farklılaşması*. Ekonomi Bilimlerinde Güncel Akademik Çalışmalar içinde. ss. 34-49. Editör Y. A. UNVAN. İvpe Print.
- Yerlikaya, S., Tuna, S., Karaman, Ş. N. & Şen Arslan, H. (2022). Bilinçli tüketici davranışları: Karaman ili örneği. *Tasarım mimarlık ve mühendislik dergisi*, 2(2), 131-139. <https://Dergipark.Org>

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BİLİNÇLİ TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI SERGİLEME DURUMU

Öz

Sosyal bilgiler dersi etkin ve aktif vatandaşlık üzerine dikkatle eğilen temel derslerden biridir. Bu kapsamda sürdürülebilir ve nitelikli bir eğitim süreci ile harmanlanmış, bilinçli vatandaşlık temelinde kurulan toplumsal yapı üzerinde, vurguladığı değer ve unsurlar ile ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda vatandaşlık kavramı üzerine gelişimsel tartışmalar içinde, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları da dikkat çekmektedir. Sürdürülebilir bir toplumsal yapıda ise, bireylerin etkin vatandaşlar olarak, bilinçli tüketicilik vasıfları kazanması üzerinde durulmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde sürdürülebilirlik ve bilinçli tüketim kavramlarının öğretiminde uygulamalı çalışmaların desteklenmesi ve alana ilişkin literatür içerisinde yer alması önemsenmektedir. Bu araştırmada, sürdürülebilirlik kapsamında sosyal bilgiler dersi bağlamında 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumları ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Araştırmanın uygulama sürecinde nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış olup, kontrol grupsuz olarak ön test-son test deneysel desende çalışma temellendirilmiştir. Uygulama sürecinde toplanan tüm veriler istatistikî analiz programı aracılığı ile analiz edilerek çözümlenmiş ve raporlaştırılmıştır. Verilerin analizi ışığında, çalışmanın gerçekleşen uygulama süreci sonunda ders kapsamında sürdürülebilirlik noktasında 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumlarının olumlu yönde gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Bilinçli tüketici davranışlarının geliştirilmesi hususunda deneysel uygulama sürecinden hareketle, sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal açıdan teşvik edici olup, süreci destekleyici derslerden biri olması dikkate değer bulunmaktadır. Çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak, sosyal bilgiler dersinde bilinçli tüketici davranışlarının öğretimi sürecinde, bu çalışma sürecindeki deneysel ortama yapılanmasına benzer olabilecek şekilde, etkinlik ve uygulamalardan yararlanmanın derslere ilgiyi artırarak, süreçte bireyler için geliştirici olabileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan, ders kapsamında konuyla ilgili nitel ve karma yöntem dayalı etkinliklerin de artırılması, bireysel ve toplumsal manada bilinçli tüketici davranışlarının desteklenmesi açısından önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilinçli tüketim, eğitim, sorumluluk, sosyal bilgiler, sürdürülebilirlik.

GİRİŞ

Sosyal bilgiler, sosyal, toplumsal ve ekonomik rollere ilişkin bilgi ve becerileri kazandırmaya dönük öne çıkan temel derslerden biridir. Bu yönüyle bireyleri hayata hazırlayıcı açıdan sosyal bilgiler dersinin uyumlu formu ön plana çıkmaktadır (Deveci & Selanik Ay, 2014, s.98). Sosyal bilgiler dersi kapsamında bireylerin hayatın içerisinde uyumlu ve etkin bir vatandaş olarak rol alabilmeleri noktasında ihtiyaç duyabilecekleri her türlü bilgi ve becerinin aktarımı üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda son yıllarda sosyal bilgiler dersi içerisinde etkin, aktif vatandaşlık unsurları çerçevesinde öne çıkan tüketim alışkanlıklarına yönelik farkındalık geliştirme ve bilinçlendirme kapsamında sürdürülebilir bilinçli tüketicilik kavramı vurgulanmaktadır (Dere & Aktaşlı, 2019, s.285; Ersoy & Papatğa, 2015, s.62). Bu bağlamda günümüzde sürdürülebilir kalkınma vurgusuyla öne çıkan bir kavramı olarak sürdürülebilirlik (Pauw vd., 2015, s.15694; Månsson, 2019, s.394; Gulati, 2022, s.375), tüketim kültürü içerisinde öne çıkan, bilinçli tüketicilik kapsamında sürecin dinamizmi ve yaygın etkisine odaklanırken, sürdürülebilir kalkınma için bireylerde bilinçli tüketici davranışlarının sürerlik göstermesini öncüllemektedir (Berglund, 2014, s.9; Neha & Aravendan, 2023, s.157; Tripathi vd., 2023, s.416). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından sürdürülebilirliğe dikkat çekilmesi ve sürdürülebilir toplumlar için bilinçli tüketici davranışlarına sahip bireyler yetiştirilmesi gerekli görülmektedir (Auger vd., 2010, s.136; Özel vd., 2021, s.359; Uyanık, 2020, s.1074). Nitelikli eğitim çerçevesinde öğrenmeyi öğrenme anlayışı ile sürdürülebilir olarak tüketici haklarının korunması (Kaynak & Akan, 2011, s.42) ve bilinçli tüketici olmanın öğretimi konusu da son dönemin öne çıkan gerekliliklerinden biri olarak süreçte yer bulmaktadır (Ersoy & Sarıabdullahoğlu, 2010, s.67; Savelyeva & Douglas, 2017, s.220).

Dolayısı ile çağın gereklerine uygun olarak sürdürülebilir bir anlayışla tüketici davranışları da günden güne değişim geçirmekte (Bemporad & Baranowski, 2007, s.1), gelecek nesillere sürdürülebilir bir dünya bırakmada, bilinçli tüketici davranışları üzerinde durulmaktadır (Kılıç vd., 2019, s.468; Dimitrova vd., 2022, s.3; Söylemez, 2023, s.16). Bu bağlamda sürdürülebilir bilinçli tüketicilik çerçevesinde, bireylerin içinde buldukları toplumsal şartlar içerisinde ekonomik yetkinlik ve yeterliklerinin ön planda olduğu, bilinçli tüketim alışkanlıkları üzerine kendilerini geliştirdikleri bir süreç affedilmektedir (Carr vd., 2012, s. 224). Bu noktada sürdürülebilirlik açısından bilinçli tüketici davranışlarının sosyal, toplumsal, çevresel, ekonomik ve ahlaki yönüyle (Çakır, Çakır & Usta, 2010, s.89; Kır & Polat, 2020, s.470; Cici Karaboğa, 2022, s.416; Chatzargyros, 2023, s.11) sosyal bilgiler dersi bağlamında yerleştirmek eğitim ortamlarında son dönemde önemli vurgulanmaktadır. İlkokul sıralarından yetişkinlik sıralarına kadarki süreçte bilinçli tüketicilik bağlamında davranış geliştirebilme vatandaşlık yeterlikleri noktasında bilinçli tüketici olma bilincine ve farkındalığına sahip olarak (Yaman & Coşkun, 2019, s.38) gelişim gösterebilmek üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda ilkokul sıraları da bilinçli tüketici davranışları geliştirebilme noktasında dikkat çekmektedir (Malbeği & Sağlam, 2013, s.254). Bireylerin bu süreçte kazanmış olacakları bilinçli tüketici davranışlarının ileriki hayatlarında hem bireysel gelişimlerine, hem de ekonomik yetkinliklerinin gelişimi noktasında hayat kalitesinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Christie & Venter De Villiers, 2023, s.422). Bu bağlamda ilkokul öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları kazanabilmesi noktasında yürütülen sosyal bilgiler dersi çerçevesinde bireysel ve toplumsal gelişime katkı sunma hedefiyle

bilinçli tüketici davranışları öne çıkarılmakta, etkin ve aktif vatandaşlık ilkeleri desteklenmektedir (Dere & Aktaşlı, 2019, s.285).

Süreç içerisinde kazanılan bilinçli tüketici davranışları yaşamın içerisinde farklı rollerle dâhil olduğu esnada tüketim alışkanlıklarından, ekonomik hak ve sorumluluklara kadarki birçok alanda fayda sağlayacak içeriği de barındırmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin bilinçli tüketici davranışları geliştirebilmesi ve hayatlarında davranış olarak bu süreci sergileyebilmesi dikkate değer görülmektedir (Çelebi, 2022, s.56). İlkokul çağlarındaki eğitim süreci ile başlayıp, hayatın içerisinde farklı rollerle dâhil oldukları yetişkinlik evresine kadar ki süreçte bilinçli tüketici davranışları, hayatın her alanında öne çıkmaktadır (Bayazıt Hayta, 2009, s.144; Buğday & Babaoğlu, 2016, s.190). Bilinçli tüketicilik kapsamında tüketim alışkanlıkları, alışveriş eğilimleri, farkındalığı yüksek (Pakmak & Koçoğlu, 2019, s.40), ekonomik hak ve sorumluluklarının bilincinde vatandaşlık üzerinde durulmaktadır (Şüküroğlu, 2018, s.453). İlgili derste, Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı başta olmak üzere birçok yönü ile bireylere sorumluluk kavramı çerçevesinde, bilinçli tüketici davranışları kazandırma üzerine eğilmektedir (Alimcan, 2018, s.40; Aykırı, 2018, s.830; Baş & Duran, 2022, s.34). Nitekim sürdürülebilirlik bağlamında, çevresel ve toplumsal süreçlere duyarlı, sorumluluk odaklı gelişim için bilinçli tüketici davranışlarının desteklenmesi gerekli görülmektedir (Akdoğan & Durmaz, 2021, s.785; Bartoloni vd., 2022, s.308; Vergura vd., 2023, s.254). Çağı yakalama hususunda sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunmak, çevresel ve toplumsal süreçlere sorumlu, duyarlı davranışlar sergilemek, sosyal bilgiler dersi kapsamında her daim güncel ve önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu bakımdan sürdürülebilirlik çerçevesinde bilinçli tüketici davranışlarına sahip birey ve toplumlar yaratımı öne çıkmaktadır. Birey ve toplum bağıni kuvvetlendirmede, etkin bir vatandaşlık göstergesi olarak bilinçli tüketici davranışlarını kazanma ve sergileme durumu gerekli görülmektedir. Bu gerekliliğe ilişkin olarak çalışma sürecinde, sosyal bilgiler dersi kapsamında, bireylerin bilinçli tüketici davranışlarını ortaya koymasından dolayı ilgili alan literatürüne katkı sağlamak istenilmektedir. Çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin sürdürülebilirlik kapsamında bilinçli tüketici davranışları sergileme durumunu ele almak amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacından hareketle çalışmada, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumu nasıldır? sorusuna cevap aranmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmaya ilişkin olarak, araştırmada yararlanılan model, uygulama aşamasında yer alan çalışma grubu ile süreç boyunca verilerin toplanma ve çözümlenme aşamasına ilişkin bilgilere bu bölümde yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 4.sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumunu ortaya koymak amacı ile nicel araştırma yöntemi, kontrol grupsuz ön test/son test deneysel desende yürütülmüştür. Nicel

araştırmalarda, objektif bakış açısıyla, genelleme yapılabilir bilgiye ulaşmak amacıyla sayısal verilerden yararlanılmakta olup (Sukamolson, 2007, s.2), süreçte ölçme aşaması öne çıkmaktadır (Holton III & Burnett, 2005, s.30; Kuş, 2012, s.105; Watson, 2015, s.10). Deneysel desenin ise araştırmacının belli bir konuya ilişkin kesin sonuçlara ulaşmak istediği, süreçte neden ve sonuç ilişkisi kurduğu durumlarda tercih edildiği bilinmektedir (Büyüköztürk vd., 2022, s.18). Çalışmanın uygulama süreci başında, gerekli tüm izinler prosedüre uygun biçimde ilgili kurumlardan alınmıştır. Süreci takiben deneysel uygulama öncesi, uygulamanın yapılacağı okul yönetiminden, uygulamaya gönüllü katılım sağlayacak olan sınıftaki öğrenciler ve öğrenci velilerinden gerekli izinler alınarak, idare, veli ve öğrenci katılım onam formları doldurulduktan sonra teslim alınmıştır. Öğrencilerin çalışmaya katılım sağlamasında ilkökul 4. sınıf öğrencisi olmaları katılım ölçütü olarak ele alınırken, sürece etkin katılım ve erişilebilirlik bakımından kolay ulaşılabilir örneklem seçimi tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklemin temel alındığı çalışmalarda, araştırmacıların gerçekleştirecek olan uygulama süresince, tüm katılımcılara kolaylıkla ulaşabilmesi ve çalışmaya ilişkin olarak iletişim kurabilme kolaylığı edinebilmesi avantajı bulunmaktadır (Küçük, 2016, s.98).

Çalışma Grubu

Sürdürülebilirlik kapsamında sosyal bilgiler dersinde 4.sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmacının çalışma grubunu, Bartın il merkezinde MEB'e bağlı bir ilkökulda öğrenim görmekte olup, sürece gönüllü katılım sağlayan 30 ilkökul 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma 2022-2023 eğitim-öğretim yılında 5 hafta süren deneysel uygulama ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcı öğrencilerin kişisel bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Bilgilere Göre Dağılım Durumu

Cinsiyet	n	%
Kız	14	47
Erkek	16	53
Toplam	30	100

Tablo 1'e bakıldığında araştırma sürecine katılım gösteren öğrencilerin 14'ünün (% 47) kız, 16'sının (% 53) ise erkek, toplam 30 kişi olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmaya katılım gösteren sınıfın mevcudu 35 kişi olmakla birlikte, 1'inin veli onam izni vermemesi, 1inin depremzede olarak yeni kayıtlı öğrenci olması ve diğer 3 kişinin de devamsızlıkları dolayısı ile son test ölçümlerinin eksik kalması dolayısı ile süreç sonunda deneysel uygulamanın ölçümlemesinde 5 öğrenci hesaplama dâhil edilmemiştir. Bu bakımdan ön test ve son test puanlamasına ilişkin eksiksiz katılım gösteren 30 öğrencinin verileri süreçte temel alınmıştır. Ancak analize sürecine dâhil olmasalar da tüm öğrencilerin derse katıldıkları sürece etkinliklere katılımı desteklenerek, teşvik edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, ön test ve son test aşaması uygulama sürecinde, sürecin ölçümü açısından Sağlam (2010) tarafından hazırlanmış olan Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği (BTDÖ) kullanılmıştır. Ölçek 3 faktör ve 19 maddeden oluşmaktadır. ‘Hiçbir Zaman, Ara Sıra, Çoğu Zaman, Her Zaman’ şeklinde 4’lü likert tipinde şekillenmiş olan ölçekten en az 19, en çok ise 76 puan alınabilmektedir. Likert tipi ölçekleme, sosyal bilimlere has alanlarda sıklıkla yararlanılan bir tür olup, süreçte duygu, düşünce, temel yargı vb. çeşitli durumların önem sırasına göre sıralanarak değerlendirilmesini sağlamaktadır (Küçük, 2016, s.80). Ölçek, ‘Tüketici Sorumluluğu Bilinci (1-8. Soru)’, ‘Kalite Bilinci (9-13. soru)’ ve ‘Bütçe-Fiyat Bilinci (14-19. soru)’ olarak üç alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğe ilişkin ön test ve son test puanlarının güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach α iç tutarlık katsayısı ön test puanları için ,65, son test puanları için ,67 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu aşamada katılımcı öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarının ölçümü için deneysel bir uygulama gerçekleştirilerek, katılımcıların süreçteki gelişimleri incelenmiştir. Çalışmanın deneysel uygulama aşaması 5 haftalık bir sürede (9 saat) tamamlanmıştır. Deneysel uygulama aşamasında, Sağlam (2010) tarafından hazırlanmış olan Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği (BTDÖ), nicel araştırma süreci çerçevesinde ön test ve son test olarak, süreç başı ve sonunda uygulanmıştır.

Uygulamanın ilk haftasında (1 saat) tanışma etkinliği yapılarak, gönüllü olarak süreçte yer alan katılımcılara sürece ilişkin iş planından bahsedilerek, ön test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Uygulama sürecinin 2. haftasında (2 saat) araştırmacılarca hazırlanan sunum öğrencilere etkileşimli olarak aktarılmıştır. Süreç karşılıklı olarak soru - cevap şeklinde ilerlemiştir. Yapılan sunumun ardından, aktarılan bilgilerin kalıcılığının sağlanması ve kavrama düzeyinin ölçülmesi açısından ‘metin tamamlama etkinliği’ yapılmıştır. ‘Bilinçli bir tüketici’ konulu hikâye oluşturulmuş ve devamını öğrencilerin uygun şekilde tamamlanması istenmiştir. Yapılan etkinlik sonucunda oluşturulan tüm metinler, ders sürecinde okunmuş ve bilinçli bir tüketici olmaya ilişkin doğru ve yanlış olan ifadeler hakkında katılımcılara dönütler verilmiştir.

Deneysel uygulamanın 3. haftasında (2 saat) önceki bilgilere de dayanarak öğrencilere, ‘Bilinçli tüketici deyince aklınıza ne geliyor?’ sorusu yöneltilerek, konu hakkında afiş tasarımları istenmiştir. Bu etkinliğin asıl amacı, bireylerin yaratıcılığını aktif ederek, bilginin kalıcılığının artırılmasıdır. Aynı zamanda bireyin birden çok duyusunu kullanarak algılama düzeyinin artırılması vurgulanmaktadır. Bu çalışma sonucunda ‘bilinçli tüketici’ ve ‘sorumluluk bilinci’ne katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Uygulamanın 4. haftasında (2 saat) ‘eğitsel oyun’ etkinliği kapsamında sınıftaki beyaz tahta iki bölüme ayrılarak, üzerine yeşil ve kırmızı renkte mukavva yapıştırılmıştır. Yeşil mukavva ‘bilinçli tüketici davranışlarını’, kırmızı mukavva ise ‘bilinçli tüketiciye aykırı olan davranışları’ temsil etmektedir. Bu durum mukavvaların üzerlerine yazılmış ve öğrencilere de ifade edilmiştir. Ardından kartonlar kare şeklinde kesilmiş ve üzerlerine sorular

yazılmıştır. Sınıftaki öğretmen masasının üzerine kartonlar sergilenmiştir. Etkinlik, öğrencilerin sırayla kalkıp masanın üzerinden istedikleri bir kâğıdı seçip, sesli bir şekilde sınıfa okumalarıyla başlamıştır. Ardından okunan kâğıttaki davranış, bilinçli tüketici davranışı olup olmadığına göre ilgili bölüme yapııştırılmıştır. Bu süreç ders süresi boyunca devam etmiştir. Ders sürecinde tüm öğrenciler eşit sayıda soru çözmüştür. Asıl hedeflerden biri olan eğlenerek öğrenme kapsamında, konunun pekiştirilmesi ve kalıcılık sağlanması amacının yanı sıra, aynı zamanda öğrenilen bilgilerin bireysel yaşamlarında uygulanması teşvik edilmiştir. Etkinliğin tamamlanmasının ardından katılımcı öğrencilerce hazırlanan afişler ve eğitsel oyun etkinliğine ilişkin ürünler, 'Sosyal Bilgiler Koridoru' adı altında okulun uygun bir panosu kullanılarak, proje uygulayıcıları tarafından sergilenmiştir. Çalışmaların sergilenme amacı, hem katılımcıların kendi yaptıkları ürünleri, sonradan görüp, yorumlayabilmesi, hem de okuldaki her kademedeki öğrencinin bu projeden yararlanmasını, bilgi almasını sağlamaktır.

5. hafta (2 saat) ise 'istasyon tekniği' yönteminden faydalanılmıştır. Bu teknikten yola çıkarak sınıf üç gruba ayrılmıştır. Katılımcılara bilinçli tüketici kavramını kullanarak; 1. gruba 'şiir yazma', 2. gruba 'resim yapma', 3. gruba ise 'öykü yazma' etkinlik ve uygulamaları yapılmıştır. Gruplar belirli süreden sonra birbirleriyle yer değiştirerek her etkinliğe katkı sağlamışlardır. Bu uygulama bilinçli tüketici algılarını geliştirmenin yanı sıra, işbirlikli öğrenme modelinin kullanılmasına da fayda sağlamıştır. Katılımcıların birbirleriyle etkileşim halinde olarak bilgi alışverişi yapması sağlanmış ve öğrenme daha etkili hale getirilmeye çalışılmıştır. Ardından uygulama sürecine ilişkin genel bir toparlama yapılarak, deneysel uygulama sürecinin son aşamasına geçilmiş olup, süreçte yararlanılan ölçme aracı ile son test uygulaması yapılmıştır. Sonrasında tüm katılımcılar ve süreçte destek verenlere teşekkür edilerek, uygulama süreci kapanışı gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinde katılımcılardan deneysel uygulama aşamalarında toplanan tüm veriler istatistiksel analiz programı ile çözümlenerek, raporlanmıştır.

Toplanan verilerin normal dağılım durumunun anlaşılır olması için, normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiğinin görülmesi sonrasında ise ön test ve son test puanları arasında fark olup olmadığı incelenmiş olup, bu aşamada bağımlı gruplar için t testi ile kullanılmıştır. Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği (BTDÖ) ölçek ve alt boyutları tanımlayıcı bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği (BTDÖ) Ölçek ve Alt Boyutları Tanımlayıcı Bilgiler

	Alt boyutlar	n	min	maks	ort	ss	Cronbach alfa	çarpıklık	basıklık	Normallik	
										SW	P
Ön test	Tüketici Sorumluluğu	30	10	29	22,23	4,19	,65	-0,72	1,05	0,95	0,190
	Kalite Bilinci	30	9	20	15,03	2,69		-0,66	-0,24	0,92	0,035
	Bütçe-Fiyat Bilinci	30	15	23	19,37	2,06		-0,33	-0,74	0,95	0,217
	Toplam Puan	30	37	68	56,63	6,75		-0,59	1,10	0,96	0,384
Son test	Tüketici Sorumluluğu	30	15	32	24,20	3,87	,67	-0,24	0,26	0,95	0,165
	Kalite Bilinci	30	11	20	16,50	2,68		-0,50	-0,58	0,92	0,020
	Bütçe-Fiyat Bilinci	30	14	24	19,33	2,43		-0,17	-0,22	0,97	0,407
	Toplam Puan	30	42	73	60,03	6,93		-0,48	0,71	0,95	0,186

Tablo 2'ye göre Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği (BTDÖ) (19-76 puan arası) ön test ölçek puan ortalaması $56,63 \pm 6,75$ iken, son test ölçek puan ortalaması $60,03 \pm 6,93$ 'tür. Ön test ve son test puanları arasında fark olup olmadığı incelenmeden önce, ön test ve son test puanlarının güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach α iç tutarlık katsayısı ön test puanları için ,65, son test puanları için ,67 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2'de yer alan betimsel istatistikler incelendiğinde, tüm puanların $\alpha=0.01$ düzeyinde normal dağıldığı gözlenmiştir. Dolayısıyla, ön test ve son test puanları arasında fark olup olmadığı bağımlı gruplar için t testi ile incelenmiştir.

Etik Kurallara Uyum ve Gerekli İzinlerin Alınması

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve kullanılan tüm kaynaklara usulüne uygun olarak atıfta bulunulduğu beyan edilmiştir. Makaleye ilişkin meydana gelebilecek ihlallerin sorumluluğu yazara aittir. Makalenin etik kurul onayı Bartın Üniversitesi/Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 25.11.2022 tarih ve 28 sayılı kararı ile alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın amacı kapsamında ulaşılan verilerden elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Bilinçli tüketici düzeyine yönelik bulgular

Öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumuna ilişkin bulgular Tablo 3'te yer almıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçek ve Ölçek Alt Boyutlarına İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Grup t-testi Sonuçları

	Alt Boyutlar	n	ort $\pm$ ss	Cronbach alfa	Korelasyon	t/p
Ön test/Son test	Tüketici Sorumluluğu	30	22,23 $\pm$ 4,19	,65	0,572***	-2,875/0,007
	Tüketici Sorumluluğu		24,20 $\pm$ 3,87			
Ön test/Son test	Kalite Bilinci	30	15,03 $\pm$ 2,69	,67	0,06	-2,175/0,038
	Kalite Bilinci		16,50 $\pm$ 2,68			
Ön test/Son test	Bütçe-Fiyat Bilinci	30	19,37 $\pm$ 2,06	,67	0,368*	0,072/0,943
	Bütçe-Fiyat Bilinci		19,33 $\pm$ 2,43			
Ön test/Son test	Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçek Toplam Puan	30	56,63 $\pm$ 6,75	,65	0,509**	-2,747/0,010
	Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçek Toplam Puan		60,03 $\pm$ 6,93			

t:Bağımlı örneklem t testi*: $p < 0,05$

Ön test ve son test puanları arasında fark olup olmadığı incelenmeden önce, ilk olarak ön test ve son test puanlarının güvenilirliğini belirlemek için Cronbach α iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach α iç tutarlık katsayısı ön test puanları için ,65; son test puanları için ,67 olarak hesaplanmıştır.

Daha sonraki adımda ise ön test ve son test puanları arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Buna göre kalite bilinci alt boyutuna ilişkin ön test puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değilken ($r=0,06$; $p>0,05$); tüketici sorumluluğu alt boyutu ($r=0,572$; $p<0,001$), bütçe-fiyat bilinci alt boyutu ($r=0,368$; $p<0,05$) ve bilinçli tüketicilik düzeyi toplam ($r=0,509$; $p<0,01$) ön test ve son puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ön test ve son test puanları arasındaki fark ele alındığında, tüketici sorumluluğu alt boyutu ($t=-2,875$; $p<0,01$), kalite bilinci alt boyutu ($t=-2,175$; $p<0,05$) ve bilinçli tüketicilik düzeyi toplam ($t=-2,747$; $p<0,01$) ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark varken, bütçe-fiyat bilinci alt boyutunu ön test ve son test puanları arasında fark yoktur ($t=0,072$; $p>0,05$).

Bu bulgulardan hareketle ilköğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeyi durumuna yönelik olarak yapılmış olan deneysel çalışma ve bu kapsamdaki etkinliklerin, öğrencilerin bilinçli tüketicilik düzeylerine olumlu şekilde etki ettiği görülmektedir. Bu bakımdan ilgili derste bilinçli tüketici davranışları sergilemeye yönelik öğrenci davranışlarının süreç boyunca yürütülen deneysel uygulama ve bir dizi etkinlikle olumlu yönde gelişme gösterdiği söylenebilmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Sürdürülebilirlik kapsamında sosyal bilgiler dersi çerçevesinde 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumlarının incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına göre;

İlk olarak ölçek ve alt boyutları ilişkisel bağlamda incelenmiş olup, öğrencilerin bilinçli tüketici davranışları sergilemeye dönük olarak, tüketici sorumluluğu ve bütçe-fiyat bilinci boyutları ile bilinçli tüketicilik düzeyi ölçeği genel toplam puanları ön test ve son testleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Bunun yanında kalite bilinci boyutunda ise ön test- son test puanlaması arasında bir ilişkiye rastlanmadığı anlaşılmaktadır.

Bir diğer aşamada ölçek ve alt boyutları ön test ve son test puanları arasındaki farklılık ele alınmıştır. Buna göre ise tüketici sorumluluğu ve kalite bilinci alt boyutları ile bilinçli tüketicilik düzeyi ölçek genel toplam ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bütçe-fiyat bilinci alt boyutunda ise ön test ve son test puanları arasında anlamlı sayılabilecek bir farklılığa ulaşılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin bilinçli tüketici davranışları sergileme durumlarına yönelik olarak yürütülen ve bir dizi etkinlikten oluşan deneysel uygulama sürecinin, öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarına olumlu yönde katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Sonuçta, günümüzde nitelikli eğitim çerçevesinde öne çıkan kavramlardan biri olarak sürdürülebilirlik açısından bilinçli tüketici davranışları sergilemek ve bu davranışları hayatın bir parçası haline getirebilmek önem taşımaktadır. Bu doğrultuda bireyleri hayata hazırlayıcı rolü ile sosyal bilgiler dersi kapsamında bilinçli tüketici

davranışlarını geliştirip, teşvik edici etkinlikler ile örüntülü bir uygulama süreci, öğrencilerin sürdürülebilir eğitim kapsamındaki gelişimlerini ortaya koymasına bakımından kayda değer görülmektedir.

İlkokul öğrencilerinin bilinçli tüketicilik farkındalığı üzerine yapılan tematik çalışmanın olumlu sonuçları bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir (Ersoy & Papatğa, 2015). Sürdürülebilirlik kapsamında bilinçli tüketim ve bilinçli tüketici davranışları üzerine odaklanan çalışma, sürdürülebilir bilinç bağlamında alışveriş alışkanlıkları, bilinçli tüketicilik ve bütçe-fiyat bilinci üzerine sonuçları ile çalışma ile uyumlu görülmektedir (Tripathi vd., 2023). Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf düzeyi ders kitaplarında bilinçli tüketicilik kavramı üzerine Dere & Aktaşlı (2019)'nın yaptığı nitel çalışma, 4. sınıf düzeyinde yoğun biçimde bilinçli tüketici davranışlarını kazandırmaya yönelik içeriğin olduğu ve 5. sınıfta da sarmallık ilkesi bağlamında sorumlu ve bilinçli tüketici davranışlarının devamının teşvikine özen gösterildiği görülmektedir. Bu yönüyle araştırma, 4. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarına odaklanması bakımından, çalışma sonuçlarına katkı sağlar olarak düşünülmektedir. Çevresel tutum ve etmenlerin bilinçli tüketicilik üzerindeki etkisine odaklanan çalışma da yine araştırmada vurgulanan bilinçli tüketici davranışlarının kazanımının önemini ortaya koyar biçimde düşünülmektedir (Çelebi, 2022). Buğday & Babaoğul (2016) bilinçli ve sorumlu bir toplum yaratımında, bilinçli tüketim kültürü ve davranışlarının sınırını çizen çalışmaları ile Malbeleşli & Sağlam (2013), ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışlarına ilişkin görüşlerini ele aldıkları çalışma sonuçları ile bu araştırmanın sonuçlarına uyumlanmaktadır. Yine nitelikli eğitim anlayışı çerçevesinde sürdürülebilir eğitimi vurgulayan ve bireylerde bilinç ve farkındalık kazanımı üzerinde duran çalışma da araştırmanın sonuçlarını destekleyici unsurlar içermektedir (Savelyeva & Douglas, 2017). Sürdürülebilirlik bağlamında tüketici vatandaşlık kavramını ele alan Şüküroğul (2018) sorumluluğuna; Dimitrova vd., (2022) ise sürdürülebilir tüketici davranışlarını etkileyen faktörlere dikkat çekerek süreçte öne çıkmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışlarının gelişiminde ailenin önemine dikkat çekilen çalışma ise süreçle ilişkin olumlu sonuçlar barındırmasıyla araştırmaya katkı sağlamaktadır (Dündar, 2017). Uyanık (2020) ise ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici davranışları üzerinde sosyoekonomik kalkınmanın etkilerine vurgu yaptığı çalışma ile süreçte öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra sürdürülebilirlik kapsamında bilinçli tüketici davranışlarının geliştirilmesine odaklanan alan literatüründe yer alan çalışmalar da (Akdoğan & Durmaz, 2021; Alimcan, 2018; Bartoloni vd., 2022; Baş & Duran, 2022; Berglund, 2014; Beyaz, 2023; Christie & Venter De Villiers, 2023; Cici Karaboğul, 2022; Çelebi & Bayrakdaroğul, 2018; Kır & Polat, 2020; Neha & Aravendan, 2023; Pakmak & Koçoğul, 2019; Söylemez, 2023; Vergura vd., 2023; Viet, 2023) sonuçları bağlamında araştırma sürecine olumlu yansımaktadır. Bunun yanında bilinçli tüketici davranışları üzerine eğitim sürecinin önemine dikkat çeken, eğitim seviyesi yükseldikçe bilinçli tüketici davranışlarının geliştiği üzerinde duran çalışmalar da bu araştırma için önem taşımaktadır (Sarumathi, 2014; Şengün & Cömert, 2020; Yerlikaya vd., 2022).

ÖNERİLER

Çalışmanın sonuçlarından hareketle;

- Bu araştırma, nicel araştırma süreci deneysel desen ile sınırlıdır. Farklı çalışmalarda konunun gelişimi açısından, bilinçli tüketici davranışlarının derinliğini ortaya koyması bakımından, nitel ve karma desende araştırmaların hazırlanması,
- Sosyal bilgiler dersinde nitelikli ve sürdürülebilir eğitim açısından bilinçli tüketici davranışlarının kazanımı ve gelişimine katkı sunulmasının desteklenmesi,
- Alana özgü tartışmaların yürütüldüğü farklı eğitim ve tartışma forumlarında, sürdürülebilir eğitimin yaygınlaşması açısından, sosyal bilgiler dersinin bireysel ve toplumsal yaşama hazırlıktaki katkısının, bilinçli tüketici davranışlarının kazanımı üzerinden tartışılması, alana katkı sunmak bakımından önerilmektedir.

Etik Metni

Bu çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve kullanılan tüm kaynaklara usulüne uygun olarak atıfta bulunulduğu beyan edilmiştir. Makaleye ilişkin meydana gelebilecek ihlallerin sorumluluğu yazara aittir. Makalenin etik kurul onayı Bartın Üniversitesi/Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 25.11.2022 tarih ve 28 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %40, ikinci yazarın katkı oranı %20, üçüncü yazarın katkı oranı %20, dördüncü yazarın katkı oranı %20'dir.

Teşekkür Beyanı

TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (2022-1. Dönem) çerçevesinde 'Sosyal Bilgiler 4.Sınıf Öğrencilerinin Sürdürülebilirlik Kapsamında Bilinçli Tüketici Davranışları Sergileme Durumu' başlıklı projede destekten yararlanılmıştır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, L. & Durmaz, Y. (2021). Kişilik özelliklerinin bilinçli tüketim davranışı üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2) , 782-814. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.809440>

Alimcan, D. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Amasya ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi.

Auger, P., Devinney, T. M. & Louviere, J. J. (2010). *Global segments of socially conscious consumers: do they exist?* In *Global Challenges in Responsible Business*. Edited by N. C. Smith., C. B. Bhattacharya, D. Vogel and D. I. Levine. Cambridge University Press. 135-160.

- Aykırı, K. (2018). Tükendiler: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tüketici hakları konusunda topluma hizmet uygulaması deneyimleri. 1. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (Asead)*, 3(12), 829-838.
- Bartoloni, S., Letto, B. & Pascucci, F. (2022), Do connoisseur consumers care about sustainability? Exploring coffee consumption practices through netnography. *British Food Journal*, 124(13), 305-321. <https://doi.org/10.1108/BFJ-07-2021-0814>
- Baş, K. & Duran, V. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "bilinçli tüketici" kavramına yönelik görüşleri*. Eğitimde araştırma ve değerlendirmeler içinde. Editör: D. B. Çevik Kılıç, K. Baş. & M. Ş. Akgül. Gece Kitaplığı.
- Bayazıt Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir tüketim davranışının kazanılmasında tüketici eğitiminin rolü. *Ahi Evran Üniv. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(3), 143-151.
- Bemporad, R. & Baranowski, M. (2007). *Conscious consumers are changing the rules of marketing. are you ready? highlights from the BbmG Conscious Consumer Report*. BBMG Conscious Consumer Report, www.bbmG.com.
- Berglund, T. (2014). *Student 'sustainability consciousness' and decision-making on sustainability dilemmas - Investigating effects of implementing education for sustainable development in Swedish upper secondary schools*. Licentiate Thesis. Karlstad University.
- Beyaz, R. (2023). Duygusal zekânın bilinçli tüketim davranışı üzerindeki etkisinde yaşam doyumunun aracılık rolünün incelenmesi, *bmij* 11(1), 357-374, <https://doi.org/10.15295/bmij.v11i1.2203>
- Buğday, E. B. & Babaoğul, M. (2016). Bilinçli tüketim kavramının boyutları: bilinçli tüketim davranışının yeniden tanımlanması. *Sosyoekonomi*, 24(30), 187-206. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.012>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (32. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carr, D. J., Gotlieb, M. R., Lee, N. J. & Shah, D. V. (2012). Examining overconsumption, competitive consumption, and conscious consumption from 1994 to 2004: Disentangling cohort and period effects. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 220-233. <https://doi.org/10.1177/0002716212449452>.
- Chatzargyros, V. C. (2023). *Environmental sustainability and consumer behavior in plastic bag usage*. Master Thesis. International Hellenic University.
- Christie, L. & Venter De Villiers, M. (2023). The role of social marketing in promoting quality of life through the lens of sustainable consumption. *Journal of Social Marketing*, 13(3), 419-433. <https://doi.org/10.1108/JSOCM-04-2022-0089>
- Cici Karaboğa, E. N. (2022). Bilinçli tüketici kavramına ilişkin algıların değerlendirilmesi: Bir metafor analizi çalışması. *bmij*, 10(1), 412-428. <https://doi.org/10.15295/bmij.v10i1.2024>
- Çakır, M., Çakır, F. & Usta, G. (2010). Üniversite öğrencilerinin tüketim tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2) , 87-94. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oybd/issue/16336/171031>

- Çelebi, F. (2022). 8. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeyleri ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(1), 50-76.
- Çelebi, Ş. O. & Bayrakdaroğlu, F. (2018). Y kuşağı tüketicilerinin bilinçli tüketim davranışları üzerine bir araştırma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 111-124. <https://doi.org/10.31006/gipad.415372>
- Dere, İ. & Aktaşlı, İ. (2019). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bilinçli tüketicilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 283-302. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61823/925033>
- Deveci, H. & Selanik Ay, T. (2014). Vatandaşlık eğitimi bakımından sosyal bilgilerin toplumsal gücü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(Özel Sayı), 97 - 109.
- Dimitrova, T., Ilieva, I & Angelova, M. (2022). Exploring factors affecting sustainable consumption behaviour. *Administrative Sciences* 12(155). 1-22. <https://doi.org/10.3390/admsci12040155>
- Dündar, Ş. (2017). Bilinçli tüketicilik ile ilgili anne-baba rol model davranışlarının, anne-baba iletişiminin ve sosyal bilgiler dersinin çocukların bilinçli tüketiciler olarak sosyalleşmelerindeki etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 726-743. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.316607>
- Ersoy, A. & Papatğa, E. (2015). İlkokul öğrencilerinin hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığının geliştirilmesi. *Eğitimde Politika Analizi*, 4(1), 61-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/epa/issue/48313/611640>
- Ersoy, A. & Sariabdulloğlu, A. (2010). Erken dönemde tüketici bilincinin geliştirilmesi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 45(1), 65 - 76.
- Gulati, S. (2022), Social and sustainable: exploring social media use for promoting sustainable behaviour and demand amongst Indian tourists. *International Hospitality Review*, 36(2), 373-393. <https://doi.org/10.1108/IHR-12-2020-0072>
- Holton III, E. F. & Burnett, M. F. (2005). *The basics of quantitative research*. Research in organizations foundations and methods of inquiry içinde. Editör R. A. Swanson, E. F. Holton III. Berrett-Koehler Publishers.
- Kaynak, S. & Akan, Y. (2011). Tüketicinin korunmasında tüketici bilinç düzeyinin önemi: Hane halkları üzerine bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1):41- 61.
- Kılıç, C., Aydın Boylu, A. & Günay, G. (2019). Bilinçli tüketim davranışlarını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin incelenmesi: üniversite öğrencileri üzerine bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 63, 465-479. <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Atauniefd/issue/50981/646964>
- Kır, S. & Polat, E. (2020). Spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketicilik düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 468-485. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.800670>
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nicel Araştırma Yöntemleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?* (4. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Küçük, O. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 1. Baskı [Scientific research methods]. Ekin Yayınevi.
-

- Malbeleşi, F. & Sağlam, H. İ. (2013). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinęli tüketiciliğe ilişkin görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 32(1).
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/20246/214797>
- Månsson, S. (2019). Reviewing the Role of Sustainability Professionals in Construction. Lill, I. and Witt, E. (Ed.) *10th Nordic Conference on Construction Economics and Organization (Emerald Reach Proceedings Series, Vol. 2)*, Emerald Publishing Limited, 393-399. <https://doi.org/10.1108/S2516-285320190000002021>
- Neha, P. & Aravendan, M. (2023). Conscious consumption of bamboo lifestyle products-sustainability perspectives. *European Journal of Business and Management Research*, 8(3), 156–167.
<https://doi.org/10.24018/ejbmr.2023.8.3.1979>
- Özel, N. G., İnal, M. & Nart, S. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin sosyal sorumlu tüketim davranışlarına etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 357-373.
<https://doi.org/10.17494/ogusbd.1040426>
- Pakmak, A. S. & Koçoğlu, D. (2019). Tüketici hakları farkındalığı ve tüketici bilinç düzeyi: Denizli örneği. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 6(1), 37-58.
<https://doi.org/10.34232/pjess.588008>
- Pauw, J. B-d., Gericke, N., Olsson, D. & Berglund, T. (2015). The effectiveness of education for sustainable development. *Sustainability*, 7(11), 15693-15717. <https://doi.org/10.3390/su71115693>
- Sağlam, H. İ. (2010). Bilinęli tüketicilik düzeyi ölçęü çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 7(1).
<http://www.insanbilimleri.com/en>
- Sarumathi, S. (2014). Green purchase behavior—a conceptual framework of socially conscious consumer behavior. *Global Journal of Finance and Management*, 6(8), 777-782.
- Savelyeva, T. & Douglas, W. (2017). Global consciousness and pillars of sustainable development: A study on self-perceptions of the first-year university students. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 18(2), 218-241. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-04-2016-0063>
- Söylemez, S. (2023). *Bilinęli tüketim, işbirlikçi tüketim ve gönüllü sadelik: sürdürülebilir tüketim ve bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Sukamolson, S. (2007). Fundamentals of quantitative research. *Language Institute Chulalongkorn University*, 1(3), 1-20.
- Şengün, H. İ & Cömert, Y. (2020). Bilinęli tüketim alışkanlıklarına yönelik bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 9(2), 396-410.
- Şüküroğlu, V. K. (2018). Sürdürülebilirlik bağlamında tüketici vatandaş sorumluluğu, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 65(1), 451-470. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7424>
- Tripathi, P., Alavi, S. & Kapoor, S. (2023). Factors affecting pre-purchase psychological behavior of sustainability conscious consumers. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(5s), 415–430.
<https://jrtd.com/index.php/journal/article/view/574>

- Uyanık, C. (2020). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketicilik durumlarının incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1073-1090. <https://doi.org/10.18506/anemon.638457>
- Vergura, D. T., Zerbini, C., Luceri, B. & Palladino, R. (2023), Investigating sustainable consumption behaviors: a bibliometric analysis, *British Food Journal*. 125(13), 253-276. <https://doi.org/10.1108/BFJ-06-2022-0491>
- Viet, N.Q., de Leeuw, S. & van Herpen, E. (2023). The impact of social vs environmental sustainability information disclosure on consumer choice of delivery time with varying sustainability concerns. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 53(11). 26-52. <https://doi.org/10.1108/IJPDLM-09-2021-0392>
- Watson, R. (2015). Quantitative research. *Nursing Standard, official newspaper of the Royal College of Nursing*, 29(31), <https://doi.org/10.7748/ns.29.31.44.e8681>
- Yaman F. & Coşkun, M. (2019). *Tüketici bilinci kavramının cinsiyete göre farklılaşması*. Ekonomi Bilimlerinde Güncel Akademik Çalışmalar içinde. ss. 34-49. Editör Y. A. UNVAN. Ivpe Print.
- Yerlikaya, S., Tuna, S., Karaman, Ş. N. & Şen Arslan, H. (2022). Bilinçli tüketici davranışları: Karaman ili örneği. *Tasarım mimarlık ve mühendislik dergisi*, 2(2), 131-139. <https://Dergipark.Org>